

РЕЦЕНЗІЯ
на монографію О.О. Юрікова
«Кримінально-правова охорона об'єктів електронних
комунікацій»

БАБАНІНА Вікторія - доктор юридичних наук, професор, професор
кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ
DOI 10.32782/NP.2023.1.22

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Олександр Олександрович Юріков

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА
ОБ'ЄКТІВ ЕЛЕКТРОННИХ КОМУНІКАЦІЙ

Монографія

Київ
2022

Стрімкий розвиток науки і техніки в Україні, видозмінюваність наявних чи поява нових суспільних відносин потребують правової регламентації та охорони з боку держави. Додатковою державною формою їх захисту є встановлення кримінально-правової охорони. З цією метою в кримінальне законодавство України постійно вносять зміни. Наразі в КК України внесено понад 1000 змін, переважна більшість з яких сто-

сується норм його Особливої частини. На думку вчених, такі зміни стали своєрідним «універсальним» інструментом розв'язання найбільш значущих суспільно-економічних проблем. Одним із прикладів внесення таких змін є кримінально-правова охорона відносин власності. Необхідною умовою належного забезпечення конституційного права власності є протидія кримінальним правопорушенням, зокрема тим, що посягають на об'єкти електронних комунікацій. Одним із заходів, спрямованих на охорону зазначених об'єктів, є встановлена кримінальна відповідальність за умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі (ст. 360 КК України).

В останні роки в Україні збільшилася кількість кримінальних правопорушень пов'язаних з умисним пошкодженням та руйнуванням телекомунікаційних мереж, що порушує їх цілісність. За 2013 р. зареєстровано 28 кримінальних правопорушень; за 2014 р. – 35; за 2015 р. – 183; за 2016 р. – 186; за 2017 р. – 686; за 2018 р. – 568; за 2019 р. – 657; за 2020 р. – 623, за 2021-р. – 547; за 2022 р. – 309. Незважаючи на внесені зміни до ст. 360 КК України 2020 року? ситуація з кількістю фактів умисного пошкодження або руйнування телекомунікацій мережі поки що залишається невтішною.

Однією з причин ситуації щодо збільшення випадків кримінальних правопорушень, направлених на пошкодження та руйнування об'єктів електронних комунікацій? є неспіврозмірність наслідків з покаранням,

яке може бути застосовано до зловмисників. Так, за 2015 рік унаслідок викрадення та пошкодження об'єктів електронних комунікацій операторам зв'язку було заподіяно матеріальну шкоду в розмірі близько 150 млн грн, за 2016-й – 275 млн грн, за 2017-й – 391 млн грн, за 2018-й – 578 млн грн, за 2019-й – близько 540 млн грн, за 2020-й – 547 млн грн.

Кримінально протиправні втручання у функціонування об'єктів електронних комунікацій мають негативні наслідки, у першу чергу, як для споживачів електронних комунікаційних послуг, оскільки це впливає на рівень та якість послуг, які вони отримують, так і для операторів, провайдерів електронних комунікацій, які несуть значні матеріальні збитки для відновлення власної інфраструктури електронних комунікацій. Окремі випадки пошкодження та руйнування об'єктів електронних комунікацій вказують про вірогідність існування кримінально протиправних груп, які вчиняють суспільно небезпечні діяння як для наживи, так і з метою припинення надання електронних комунікаційних послуг. Прямі і опосередковані негативні наслідки для суспільства і держави від неможливості надання електронних комунікаційних послуг унаслідок пошкодження, руйнування, викрадення об'єктів електронних комунікацій, як правило, значно більші від безпосередніх збитків суб'єктів господарювання (власників майна). Наслідки можуть набувати більш негативного значення через можливість спричинення тяжких наслідків і в інших сферах – аж до загибелі людей (відсутність зв'язку у закладах охорони здоров'я тощо) або катастроф техногенного характеру.

З набранням чинності Законом України від 13 травня 2020 року № 600-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту телекомунікаційних мереж» у червні 2020 року в зазначену статтю було внесено низку змін. Назву статті «Умисне пошкодження ліній зв'язку» змінено на «Умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі», унаслідок чого розширено коло об'єктів кримінально-правової охорони. Крім того, у новій редакції статті передбачено кваліфіку-

ючі ознаки у вигляді вчинення дій повторно, за попередньою змовою групою осіб, загальнонебезпечним способом, а також особливо кваліфікуючі – заподіяння майнової шкоди у великому розмірі, спричинення тяжких наслідків.

Нова редакція ст. 360 КК України призвела до виникнення спірних питань під час кваліфікації дій винного у працівників як правоохоронних, так і судових органів. Це обумовлює доцільність вивчення питань кваліфікації умисного пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі. Крім того, нині простежується прогалина у теоретичній розробці зазначених проблемних питань. Вітчизняні та зарубіжні вчені приділяють недостатньо уваги розв'язанню нагальних потреб правового захисту об'єктів електронних комунікацій. Також було змінено законодавство України, яке регламентує діяльність об'єктів електронних комунікацій, що зумовлює необхідність змінення певних положень КК України у частині кримінальної відповідальності за умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі.

Тема дослідження видається актуальною в аспекті подальшого реформування й вдосконалення положень кримінального законодавства та практики його застосування. Аналіз монографії свідчить, що робота Юрікова Олександра Олександровича присвячена проблемам, які є актуальними і витребуваними як у теоретичному значенні, так і в правозастосовній практиці.

Автор чітко визначив методологічну основу дослідження, що дало змогу виконати поставлені завдання та мету монографічної роботи. Використання О. О. Юріковим значної кількості наукових і нормативно-правових джерел сприяло формулюванню науково-теоретичних та практичних висновків, пропозицій, що мають вагоме значення для науки кримінального права та практики застосування КК України. Крім того, усі сформульовані автором висновки та практичні рекомендації мають достатній ступінь наукової новизни й заслуговують на схвалення та підтримку.

О. О. Юріков на належному рівні опрацював історичні джерела кримінального за-

конодавства, яке діяло на українській території, що дало змогу висвітлити генезу кримінально-правової охорони об'єктів електронних комунікацій. Автором вперше було визначено, коли з'явилася спеціальна норма (норми), яка передбачала відповідальність за посягання на об'єкти зв'язку. На підставі аналізу кримінального законодавства зарубіжних держав було виокремлено низку позитивних аспектів, які можуть бути впроваджені в національне законодавство.

Заслугує на увагу позиція автора щодо змісту родового, видового та безпосередніх об'єктів умисного пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі.

Слід акцентувати увагу, що автор ґрунтовано проаналізував форми прояву об'єктивної сторони умисного пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі. У зв'язку з тим, що на території введено правовий режим воєнного стану, належна та безперервна робота об'єктів електронних комунікацій має одне з найважливіших значень під час здійснення оборони території України та захисту населення держави, автор вдало запропонував доповнити ч. 3 ст. 360 КК України кваліфікуючою ознакою «під час воєнного або надзвичайного стану, або в районах бойових дій чи зонах безпеки, прилеглих до них». Такі зміни дозволять комплексно протидіяти посяганням не тільки на об'єкти електронних комунікацій, а й на територіальну цілісність та конституційний лад України, а також забезпечувати цивільний захист населення.

Учений розробив правила кваліфікації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 360 КК України, а також запропоновано сучасну модель санкцій цієї статті. Висновки і пропозиції теоретичного та практичного спрямування є досить переконливими й обґрунтованими.

О. О. Юріков вперше проаналізував санкції ст. 360 КК України, а також подібних норм у КК зарубіжних держав, на підставі чого визначив нову обґрунтовану модель санкцій умисного пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі.

Достовірність авторських висновків та пропозицій підтверджується значною кількістю емпіричного матеріалу, зокрема, прикладами судової практики, за допомогою яких чітко ілюструються особливості кримінальної відповідальності за посягання на об'єкти електронних комунікацій, практичні проблеми застосування покарання та існуючі шляхи їх розв'язання.

Робота складається із передмови, слів автора, трьох розділів, які містять десять параграфів, післямови та додатків.

Під час роботи над монографічним дослідженням автором було опрацьовано широкий спектр наукових джерел, значний масив нормативно-правових актів. Систематизація такої кількості наукових поглядів збагатило роботу і підкреслило її значущість і комплексний глибинний підхід.

Практичне значення результатів і висновків роботи полягає у тому, що вони можуть бути використані як для подальших досліджень загальнотеоретичних проблем, так і у практичній діяльності, у правотворчій та правозастосовній діяльності. Монографія виконана на належному науковому рівні, має чітку обґрунтовану структуру, матеріал викладено системно та послідовно. Робота буде цікавою для широкого кола читачів, особливо фахівців, які розробляють наукові засади забезпечення як реалізації кримінального законодавства в цілому так і його аспектів, що стосуються кримінально-правової охорони об'єктів електронних комунікацій.

Загалом позитивно оцінено монографію О.О. Юрікова «Кримінально-правова охорона об'єктів електронних комунікацій», ґрунтовність дослідження, а також сформульовані автором висновки та пропозиції мають важливе значення як для науки кримінального права, так і для правозастосовної практики. Вони мають науково-прикладний характер, а окремі дискусійні питання тільки черговий раз підтверджують актуальність монографії та підвищують цікавість до авторського доробку О.О. Юрікова.